

องค์ประกอบภูมิปัญญา “ขวัญ” ที่สัมพันธ์กับการสื่อสารวิทยาศาสตร์สาธารณสุข

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ราชอาณาจักรไทย

Elements of Wisdom Kwan Related to Public Health Science Communication in Northeastern Thailand.

ทรงนง ศรีมันตะ¹ และทองอินทร์ ไหวดี²

Thoranong Srimanta¹ and Thongin Widee²

¹นักศึกษา ปริญญาเอก สาขายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

²อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

¹Doctoral Student of Regional Development Strategies Surindra Rajabhat University

²Lecturer from the Faculty of Humanities and Social Sciences Surindra Rajabhat University

Corresponding Author Email: thonginn65@hotmail.com

Received: 26 January 2022

Revised: 20 March 2022

Accepted: 22 March 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบภูมิปัญญา “ขวัญ” ที่สัมพันธ์กับการสื่อสารวิทยาศาสตร์สาธารณสุขในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ความคิดเห็นแบบมาตราส่วน 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในบริบทภูมิปัญญาขวัญจังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดยโสธร จำนวน 505 คน และกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 8 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคองค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) สกัดองค์ประกอบด้วยวิธีองค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis: PCA) แล้วหมุนแกนแบบออร์โธโกนอลด้วยวิธีวาริแมกซ์ (Varimax) และจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง แบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภูมิปัญญา “ขวัญ” ที่สัมพันธ์กับการสื่อสารวิทยาศาสตร์สาธารณสุขในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเทศไทย มีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเป็นบวก ตั้งแต่ 0.519 - 0.680 รวม 44 ตัวบ่งชี้ โดยทั้ง 3 องค์ประกอบมีข้อบ่งชี้ จำนวน 21, 12, และ 11 ข้อ ตามลำดับ องค์ประกอบที่ 1 น้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.519 - 0.664 องค์ประกอบที่ 2 น้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.505 - 0.680 และองค์ประกอบที่ 3 น้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.519 - 0.672

คำสำคัญ: องค์ประกอบภูมิปัญญา, ขวัญ, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Abstract

This research consists purposes to extract factors of Kwan wisdom related to public health science communication in northeastern Thailand. This research was a combination of qualitative and quantitative research. The research tools were a 5-level scaled opinion questionnaire and an interview form. There was a sample group, namely people in the context of Kwan Wisdom in Surin Province. and Yasothon Province of 505 people and the target group of 8 people who came from a specific selection. The data collected from the questionnaires were analyzed using Exploratory Factor Analysis, Principal Component Analysis (PCA) was extracted, and orthogonal axis was rotated by Varimax method (Varimax) and from various related documents, including interview forms for content analysis. The results showed that the wisdom component of “Khwan”

related to communication in public health science in Northeastern Thailand consisted of 3 components, with positive component weights ranging from 0.519 - 0.680, totaling 44 indicators. All 3 components had indications of 21, 12, and 11 items respectively. Element 1 element weight ranges from 0.519 - 0.664 element 2 element weight ranges from 0.505 - 0.680 and element 3 element weight ranges from 0.519 - 0.672.

Keywords: Elements of Wisdom, Kwan, Northeastern

บทนำ

ภูมิปัญญา “ขวัญ” หรือหมอสูตรขวัญ เป็นระบบสืบทอดภูมิปัญญาต่อเนื่องของลัทธิโบราณหลายพันปี โดยมีชื่อเรียกแตกต่างกัน ตามภาษาของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ อาทิ ชาติพันธุ์กูไทเรียกเหยา ชาติพันธุ์ลาวเรียกคำผีฟ้า ชาติพันธุ์เขมรเรียกมะมั่วด ชาติพันธุ์เยอเรียกผีจะเอง (อัจฉรา ภาณุรัตน์, 2555, น.104) เป็นต้น มีเป้าหมายเดียวกันคือการรักษาโรค “กรรม” โดยเชื่อว่าทุกคนมีขวัญเป็นแกนสำคัญของชีวิต ขวัญคือมนวิญญานที่ต้องได้รับการดูแลอย่างดี ตั้งมั่นอยู่ภายใน หากขวัญล่องลอย (กระทรวงวัฒนธรรม, 2563) หรือหนีจากกายไป บุคคลนั้นจะมีทุกข์โศกโรคภัย อาจถึงขั้นชราและมรณะได้ จึงต้องสืบทอดพิธีการเรียกขวัญกลับมาอยู่ในใจและกายอย่างตั้งมั่น ขวัญเป็นภูมิปัญญา 4 ระดับ กล่าวคือ 1) ภูมิปัญญาศาสนา ตั้งแต่ลัทธิกันหอย ศาสนาผี (ขวัญ) ศาสนาพราหมณ์ฮินดู (จักระ) และสัญลักษณ์อุณาโลมในพุทธศาสนา 2) ภูมิปัญญาราชสำนัก ขวัญหมายถึงนามธรรมในระบบปกครองแบบฟ้า-ขวัญ-เมือง “ขวัญ” จึงแทนเจ้าฟ้า มิ่งขวัญแทนเจ้าแผ่นดิน 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขวัญหมายถึงพลังหรือพลังงานในคน สัตว์ พืช และสิ่งของที่มีคุณค่าแก่การดำเนินชีวิตของคน 4) ภูมิปัญญาชาติพันธุ์ ขวัญ คือ พลังอำนาจในกายคน ใช้บำบัดรักษาโรคได้ด้วยระบบการบำบัดทางธรรมชาติที่เจ้าตัวเป็นผู้กระทำ หรือกรณีใช้ผู้ทรงเจ้าร่วมกระทำ จึงมีชื่อเรียกต่างกันตามภาษาชาติพันธุ์ เช่น เหยา มออ จะเอง มะมั่วด ผีไท ผีฟ้า ผีแกน ฯลฯ แต่การบำบัดโดยวิธีธรรมชาติ คือ การดูแลรักษาจิตใจโดยขบวนการธรรมชาติ ตั้งอยู่บนหลักที่ว่า โรคทุกชนิด สามารถเยียวยารักษาตัวเองได้ถ้าร่างกายอยู่ในสภาพสมดุลปกติ ซึ่ง ธรรมชาติบำบัด (Naturopathy) เป็นการดูแลผู้ป่วยโดยอาศัยหลักปรัชญา (Philosophic Approach) มากกว่าจะเป็นการรักษาโดยแพทย์ และเป็นทางแก้ไขที่ต้นเหตุของการเกิดโรค

จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่า สังคมวัฒนธรรม (Socio-culture) ทั้งในราชอาณาจักรไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และราชอาณาจักรกัมพูชานิยมใช้ธรรมชาติบำบัดด้วยระบบการเรียกขวัญ อันหมายถึงการใช้พลังธรรมชาติภายในกายใจเราบำบัดโรคที่เกิดภายในกายใจเรา โดยไม่ต้องใช้ยาใด ๆ เพียงแต่ต้องมีส่วนประกอบสำคัญ 8 อย่าง คือ หมอ (กูรู) ผู้ป่วย ทายาทดนตรี ด้ายขวัญ ญาติ สัญลักษณ์สวมิญญาน คำสอน ซึ่งผู้ป่วยหลายคนแจ้งว่าตนไปรักษาในระบบสาธารณสุขแล้วไม่หายแต่ระบบการเรียกขวัญสามารถทำให้หายและมีความสุขเบิกบานใจ ครอบคลุมตามนิยามสุขภาพ 4 ข้อ คือ สุขภาพทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ (พลินี เสริมสินศิริ, 2545, น.130)

ดังนั้น จึงน่าจะเชื่อได้ว่าธรรมชาติบำบัดด้วยภูมิปัญญาขวัญ มีส่วนสำคัญในการแบ่งเบาภาระกิจการสาธารณสุข รวมทั้งการป้องกันโรค ส่งเสริมสุขภาพ การรักษาโรค หรือการฟื้นฟูสุขภาพ ประกอบกับที่ผ่านมาภูมิปัญญาขวัญถูกมองว่าเป็นไสยศาสตร์ การสาธารณสุขจากภาครัฐจึงไม่สามารถเข้าถึงได้ พิธีกรรมเรียกขวัญจึงเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญและควรจัดการองค์ประกอบให้สัมพันธ์กับการสื่อสารวิทยาศาสตร์สาธารณสุข จึงสมควรให้มีการวิเคราะห์องค์ประกอบให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบภูมิปัญญา “ขวัญ” ที่สัมพันธ์กับการสื่อสารวิทยาศาสตร์สาธารณสุขในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของราชอาณาจักรไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (Mixed Methods) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

1.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย คัดเลือกจังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดยโสธร เนื่องจากเห็นว่ายังปรากฏร่องรอยของภูมิปัญญา “ขวัญ” อยู่มาก จำนวน 505 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ จำนวน 505 คน ประชาชนในบริบทภูมิปัญญา “ขวัญ” จังหวัดสุรินทร์และจังหวัดยโสธร ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.3 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ จำนวน 8 ท่าน ประกอบด้วย ประชาชนทั่วไปที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเรียกขวัญ เช่น แม่ครู หรือช่างทำเครื่องรางแม่ครูวงนั้น ๆ หมอสูตร เป็นผู้รับขวัญ และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในพิธีเรียกขวัญ คัดสรรเอาปราชญ์ หรือภูมิปัญญาชาวบ้านมาเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) และ 2) แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นแบบมาตราส่วน 5 ระดับ (Rating Scale) แนวทางการวิเคราะห์องค์ประกอบนั้น ดำเนินการนำข้อมูลจากตารางวิเคราะห์เนื้อหาสามเสา 50 ประเด็น มาสร้างเป็นแบบสอบถาม 50 ข้อ (ตามการเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ) หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับได้ .978 ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เป็นลักษณะปลายเปิด เป็นต้น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) (1) เก็บรวบรวมข้อมูลคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย และการใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในภาคสนามด้วยตนเอง จนได้สาระของข้อมูลมากพอ ข้อมูล “อยู่ตัว” คือ “ไม่ถูกทำลาย ครอบคลุมภูมิปัญญาขวัญ เพื่อตอบคำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย นำมาวิเคราะห์ตารางสามเสาเพื่อสร้างแบบสอบถาม (2) เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 505 คน 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ (Document Research) อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายและการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคองค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) สกัดองค์ประกอบด้วยวิธีองค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis: PCA) แล้วหมุนแกนแบบอโรโธเนลด้วยวิธีวารีแมกซ์ (Varimax)

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป โดยใช้เทคนิคองค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) สกัดองค์ประกอบด้วยวิธีองค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis: PCA)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่ององค์ประกอบภูมิปัญญา “ขวัญ” ที่สัมพันธ์กับการสื่อสารวิทยาศาสตร์สาธารณสุขในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ราชอาณาจักรไทย ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

การวิเคราะห์องค์ประกอบภูมิปัญญา “ขวัญ” ที่สัมพันธ์กับการสื่อสารวิทยาศาสตร์สาธารณสุขในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ราชอาณาจักรไทย

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภูมิปัญญา “ขวัญ” ที่สัมพันธ์กับการสื่อสารวิทยาศาสตร์สาธารณสุขในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ราชอาณาจักรไทย จำแนกผลได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบเชิงสำรวจของภูมิปัญญา “ขวัญ” ที่สัมพันธ์กับการสื่อสารวิทยาศาสตร์สาธารณสุขในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ราชอาณาจักรไทย ค่า KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0.980
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	12,372.827
	Df	630
	Sig.	0.000

จากตารางที่ 1 พบว่า แสดงความหมายของผลลัพธ์ KMO and Bartlett's Test (Kaiser-Meyer-Olkin) ใช้วัดความเหมาะสมของข้อมูลโดยใช้เทคนิค Factor Analysis ในที่นี้ได้ค่าเป็น 0.980 ซึ่งมากกว่า 0.5 และเข้าสู่ 1 จึงพอสรุปได้ว่า ข้อมูลที่มีอยู่เหมาะสมที่จะใช้เทคนิค Factor Analysis

Bartlett's Test of Sphericity ใช้ทดสอบสมมติฐาน

H_0 ตัวแปรต่าง ๆ ไม่มีความสัมพันธ์กัน

H_1 ตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กัน

สถิติทดสอบ มีการแจกแจงโดยประมาณแบบพบว่า ค่า Chi-Square = 12,372.827 ค่า Significance = 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธ H_0 นั่นคือตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กัน จึงต้องมีการนำ Factor Analysis มาใช้วิเคราะห์ต่อไป

ตารางที่ 2 องค์ประกอบที่ 1 “ระบบการเรียกขวัญหมუნเป็นวงจรงแรงดึงดูดและผลักดัน 8 อย่างของชาตฺรู้ในการสื่อสารวิทยาศาสตร์สาธารณสุข”

ข้อคำถาม	น้ำหนักองค์ประกอบ
49. ในโลกใบนี้ ไม่มีระบบการแพทย์ระบบใดที่รักษาได้ทุกโรคและสามารถตอบสนองความต้องการทั้งกาย ใจ สังคม หรือทางจิตวิญญาณได้ จึงมีความหลากหลายของการเยียวยารักษาโรคด้วยวิธีต่าง ๆ เสมอ	0.658
48. การเรียกขวัญ คือการเรียกสติ เมื่อขวัญมาผู้ถูกเรียกขวัญจะรู้สึกตัว เช่น รับรู้รสอาหารได้ เมื่อได้ยินเสียงเร้าจากดนตรี รู้สึกสนุก ๆ จนต้องลุกขึ้นมาพอรำได้	0.627
27. พิธีเรียกขวัญและทรงเจ้าให้ความสำคัญกับการเพ่ง (ฌาน) โดยอาจทำกินน้ำ ลม ดิน หรือไฟก็ได้ เพื่อจัดทุกขชั่วครวแแก่ผู้ป่วยและผู้รำเป็นบริวาร	0.560
44. พิธีเรียกขวัญและทรงเจ้า ใช้เสียงเป็นนัยยะสำคัญ เพราะเสียงไพเราะของหมอลำหรือจากดนตรี จะกล่อมไสตฺวิญญาณและมีอิทธิพลเข้าถึงทั้ง 3 โลก	0.519

30. ชุมชนที่มีชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอื่น แต่ชาวบ้านยังอนุรักษ์ไว้ 2 วัฒนธรรม คือวัฒนธรรมการแพทย์สมัยใหม่ และวัฒนธรรมการแพทย์ทางจิตวิญญาณ ในพิธีเรียกขวัญ	0.532
24. ทุก ๆ สังคม ยังคงมีระบบไสยศาสตร์ที่ใช้ศาสตร์เป็นอาวุธลับ มองตาเปล่าไม่เห็น ประชาชนจึงเชื่อว่า พิธีเรียกขวัญและการทรงเจ้าคือทางออกสำหรับปราบวิญญาณชั่วร้าย	0.543
31. บทสวดสู่ขวัญ เป็นชิ้นงานระดับวรรณศิลป์ ซึ่งพรหมณีนุชพิธีเรียกขวัญ สามารถแทรกหลักธรรมและปรัชญา เพื่อวิทยาศาสตร์สาธารณสุข สื่อสารให้คนรุ่นใหม่ซึมซับและเชื่อถือกฎแห่งกรรม	0.561
33. ด้ายมงคลผูกข้อมือ มีกรรมวิธีพันฝ่าย ย้อมขมิ้นหอม และใส่วิญญาณร้ายออกจากร่าง	0.567
38. สัญลักษณ์การผูกข้อมือและเครื่องบายศรีในพิธีเรียกขวัญและทรงเจ้า จึงต้องทำให้เรียบง่ายเข้าใจ เพื่ออิงแอบร่วมกับงานมงคลต่าง ๆ หลาย ๆ งาน เพื่อการอนุรักษ์ให้คงอยู่	0.643
39. เพื่อการปรับตัวทางวัฒนธรรม จึงเรียกสัญลักษณ์ทั้ง 2 ในข้อ 38 ว่า พิธีบายศรีสู่ขวัญ มีเป้าหมายเพื่อเสริมมงคลในการดำเนินชีวิต จึงปรากฏร่วมกับพิธีบวชนาค แต่งงาน งานเกษียณอายุงานมงคลต่างๆ	0.664
40. ฝัหรือครูกำเนิด มีนัยสำคัญในการดำเนินชีวิตตามกฎแห่งกรรม ซึ่งจารีตของชุมชนจะแบ่งฝัเป็นหลายประเภท แต่ที่สำคัญคือ ฝัเรือน ฝักำเนิด ฝับ้าน ฝันา ฝัป่าเป็นต้น	0.621
41. ฝัเหล่านั้น (จากข้อ 41) จะถูกเรียกขานในพิธีเลี้ยงฝัคู่ชานกับบุญประเพณี 12 เดือน ซึ่งปัจจุบันพระสงฆ์ใช้ภาษาธรรมในบทสวดอบรมวิญญาณเหล่านั้นแทน	0.563
45. อาหารดิบ ดอกไม้สด ผลไม้ที่หายาก จะถูกกำหนดให้นำมาสร้างสถานการณ์จำลอง ย้อนรอยอดีตเพื่อหล่อให้วิญญาณที่อัญเชิญ หลงเข้ามาให้ซักถามและถ่ายทอดความรู้ เพื่อการแก้ไขกรรม	0.546
32. พิธีวินิจฉัยโรค มีหลากหลายวิธี อาทิ การแกว่งมีดสนาก หรือการโยนไข่ไก่ ฯลฯ แต่บางพื้นที่ที่ใช้ไข่ไก่กลิ้งกลอกตามผิวกายจนทั่วแล้วนำไปต้มบดเปลือกดูสภาพเนื้อไข่และทำนายอาการป่วยวิธีนี้เรียกว่าเลี้ยก เป็นส่วนหนึ่งของการเข้าทรงและเรียกขวัญ	0.606
35. กระบวนการสืบทอดองค์ความรู้พิธีเรียกขวัญและเข้าทรงเป็นไปตามลำดับกฎแห่งกรรม (เพราะกรรมเป็นแดนเกิด กรรมเป็นเผ่าพันธุ์ กรรมเป็นที่พึ่งอาศัย และกรรมเป็นผู้ติดตาม)	0.596
36. ทูณเดิมในอดีตชาติ จะถูกนำมาใช้ให้มีบทบาทเป็นครู หมอ และผู้ป่วย/บริวาร ฉะนั้นระบบพิธีเรียกขวัญและเข้าทรง จึงเป็นส่วนหนึ่งของระบบสาธารณสุขเพื่อเป้าหมายการสร้างสังคมสุขภาวะเช่นเดียวกัน	0.654
26. พิธีเรียกขวัญและทรงเจ้ามิใช่เพียงวิทยาศาสตร์สาธารณสุขทางจิตวิญญาณอย่างเดียว แต่เป็นการละเล่นทางศิลปวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารให้ชนรุ่นหลังเคารพ นับถือตนเอง บรรพบุรุษ และรักษาสัจจะเป็นสำคัญ	0.569
47. ในพิธีกรรม หรือกระบวนการเรียกขวัญ มีทั้งการรักษาโรค ส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และการฟื้นฟูสภาพ	0.557
46. การเรียกขวัญเป็นการดูแลทั้งสุขภาพกาย สุขภาพจิต สุขภาพสังคม และสุขภาพทางจิตวิญญาณ การเรียกขวัญจึงเป็นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม	0.591

จากตารางที่ 2 พบว่า องค์ประกอบที่ 1 เป็นองค์ประกอบที่บ่งบอกถึงตัวแปรในองค์ประกอบ 21 ตัวแปร มีน้ำหนักองค์ประกอบ อยู่ระหว่าง 0.519-0.664 โดยหลังการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจแล้วจะเห็นได้ว่า “ในโลกใบนี้ ไม่มีระบบการแพทย์ระบบใดที่รักษาได้ทุกโรคและสามารถ ตอบสนองความต้องการทั้งกาย ใจ สังคม หรือทางจิตวิญญาณได้ จึงมีความหลากหลายของการเยียวยารักษาโรคด้วยวิธีต่าง ๆ เสมอ”

ประกอบกับข้อมูลการสัมภาษณ์ อาทิ เกสร สุวรรณภูมิ (2561, สัมภาษณ์) โดยเล่าว่า “ในวัยหนุ่ม ได้เป็นอาจารย์คณะหมอลำ คณะ พ.รุ่งศิลป์ ในการไปแสดงแต่ละที่นั้น อาจารย์คณะหมอลำต้องดูแลสมาชิกในวงเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน ความเสี่ยงทางการแสดงอย่างหนึ่งคือ การถูกไสยศาสตร์เล่นงานให้เกิดการเจ็บป่วย เช่น หมอลำอาจปวดท้องกะทันหัน เสี่ยงแหบแห้ง เดี๋ยวกลอนติดขัด อาจทำให้การแสดงไม่ราบรื่น อาจารย์คณะหมอลำต้องเป็นผู้ที่สามารถรักษาโรคทางไสยศาสตร์ได้ด้วย” ส่วนการเรียกขวัญ คือการเรียกสติ เมื่อขวัญมาผู้ถูกเรียกขวัญจะรู้สึกตัว เช่น รับรู้รสอาหารได้ เมื่อได้ยินเสียงเร้าจากดนตรี รู้สึกสนุก ๆ จนต้องลุกขึ้นมาฟ้อนรำได้” เป็นต้น

ตารางที่ 3 องค์ประกอบที่ 2 “ยอดขวัญมีนัยยะสำคัญต่อการสาธารณสุข เพราะเป็นธรรมชาติ มองด้วยตาเปล่าไม่เห็น แต่รู้ว่ามี และมือทิพย์ต่อสิ่งมีชีวิต”

ข้อคำถาม	น้ำหนักองค์ประกอบ
5. จิตวิญญาณของบุคคลที่ไม่อยู่ในกระบวนการฝึกสติ ฝึกสมาธิ มักจะพึงกระจาย ขาดสติสัมปชัญญะ และมีความทุกข์ เกิดโรคภัย ฉะนั้นพิธีเรียกขวัญนอกจากสื่อสารกับเทวะโลกและพรหมโลกแล้วต้องอาศัยผู้นำพิธีที่มีพลังจิตสูงมาเพ่งรักษา	0.590
14. การไหว้ครู เป็นส่วนแรกในพิธีกรรมเรียกขวัญ เพราะครู (หรือครู) เป็นผู้ประสาวิชาให้เป็นมรดกตกทอดสู่คนรุ่นใหม่ กระบวนการไหว้ครูและอัญเชิญวิญญาณจาก 3 โลก (กามโลก เทวะโลก และพรหมโลก) ให้มาชุมนุมและประทับทรง	0.505
11. กระบวนการบำบัดการแพทย์ทางจิตวิญญาณการเรียกขวัญ นิยมใช้ดนตรีหรือการรำรำให้จังหวะเพื่อเข้าสมาธิบนความเคลื่อนไหว เพราะดนตรีสามารถทำให้ผู้ป่วยตื่นรู้และจิตตื่นก่อนเข้าสมาธิ	0.546
6. ระบบการเรียกขวัญ นอกจากให้ผลรักษาผู้ป่วยแล้ว ยังสอนบริวารหรือสร้างหมอขวัญคนใหม่ตามสภาวะ “ทายาท” เพื่อช่วยเสริมพลังสื่อสารระหว่างโลกทั้ง 3 อีกด้วย	0.621
4. พิธีเรียกขวัญหรือเรียกผีฟ้า เป็นพิธีกรรมที่ต้องชุมนุมบุคคลผู้มีศีลธรรมสูง จึงจะศักดิ์สิทธิ์จนสามารถฟื้นผู้ป่วยได้	0.680
1. พิธีเรียกขวัญเป็นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ สื่อสารระหว่างโลกมนุษย์ (กามโลก) เทวะโลก และพรหมโลก เพื่อแสดงความเป็นจริง (วิทยาศาสตร์) ว่า คนเรามีอยู่ร่วมกันเฉพาะกับคนในกามโลกเท่านั้น	0.640
13. การเสี่ยงทาย (ด้วยวิธีต่าง ๆ) ก่อนการเรียกขวัญหรือการเข้าทรงนั้น ผู้นำการเสี่ยงทาย ถูกเรียกว่า ครู (ครู) เพราะต้องได้มานในเดือนจันทรคติหรือวันสุริยุปราคา ผู้ป่วยจึงเชื่อถือ	0.605
7. ครูหรือครูคือวิญญาณของบรรพบุรุษที่ผู้เป็นทายาท “หมอขวัญ” จะต้องเชื่อในคำสอนและทำพิธีบูชาครูขวัญในเดือน 3 เพื่อประกาศวิชาหมอขวัญให้สาธารณชนรับทราบ	0.581
2. การเรียกขวัญด้วยภาษาธรรม (ภาษาศักดิ์สิทธิ์) เพื่อสื่อสารกับวิญญาณบรรพบุรุษให้มาส่งเสริมบุคคลในปัจจุบันและช่วยป้องกันภัย	0.572

12. วิทยาศาสตร์การเรียกขวัญคือการแก้ไขที่เหตุ โดยกำหนดว่าโรคทั้งหลายเกิดแต่กรรมเก่า หมอ (กูรู) ผู้เรียกขวัญ จึงต้องการสื่อสารได้ทั้ง 3 โลก	0.561
3. พิธีเรียกขวัญมีความสำคัญกับการสาธารณสุขของบุคคล ฉะนั้น พรหมณ์ผู้ประกอบการพิธีต้องถือศีล เคร่งครัดและใช้พลังบริสุทธิ์เรียกขวัญมาช่วยชีวิตผู้ป่วยได้	0.550
10. ระบบการแพทย์ทางจิตวิญญาณในพิธีเรียกขวัญ ผู้เป็นหมอ (หรือกูรู) ต้องแปรสภาพเป็นร่างทรง ก่อน เพื่อแสดงบทบาทเหนือมนุษย์ทั่วไป และมักใช้เวลานานถึงจิตวิญญาณผู้ป่วย และสื่อสารกับ บรรพบุรุษ จึงทำหน้าที่วินิจฉัยโรค	0.548

จากตารางที่ 3 พบว่า องค์ประกอบที่ 2 เป็นองค์ประกอบที่บ่งบอกถึงตัวแปรในองค์ประกอบ 18 ตัวแปร มีน้ำหนัก องค์ประกอบ อยู่ระหว่าง 0.505-0.680 โดยหลังการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจแล้วจะเห็นได้ว่า ตัวแปรข้อ 5 “จิตวิญญาณ ของบุคคลที่ไม่อยู่ในกระบวนการฝึกสติ ฝึกสมาธิ มักจะฟุ้งกระจาย ขาดสติสัมปชัญญะ และมีความทุกข์ เกิดโรคภัย ฉะนั้น พิธีเรียก ขวัญ นอกจากสื่อสารกับเทวะโลกและพรหมโลกแล้ว ต้องอาศัยผู้นำพิธีที่มีพลังจิตสูงมาเพ่งรักษา”

ประกอบกับข้อมูลการสัมภาษณ์ อาทิ ยศ ถาวรพัฒน์ (2560, สัมภาษณ์) และ “การไหว้ครู เป็นส่วนแรกในพิธีกรรมเรียก ขวัญ เพราะครู(หรือกูรู) เป็นผู้ประสาทวิชาให้เป็นมรดกตกทอดสู่คนรุ่นใหม่ กระบวนการไหว้ครูและอัญเชิญวิญญาณจาก 3 โลก (กามโลก เทวะโลก และพรหมโลก) ให้มาชุมนุมและประทับทรง” สอดคล้องกับคำกล่าว ที่ว่า “เสียงเพลงดังขึ้น เป็นการแจ้งว่ามี การเริ่มขึ้นของพิธีแล้ว โดยมีแม่ครูชาวกูย ที่เรียกว่าจะเอง เริ่มพิธีไหว้ครูอันเชิญผีและเทวดา พระภูมิเจ้าที่ ผีบรรพบุรุษ มาเป็น ประธานและประทับทรง สัญลักษณ์ของการเข้าทรงคือร่างกายที่สั่นระริก หรือการร้ายรำ มีการรำดาบ ทำท่ารบฟันดาบไปทั่วทิศ เป็นการกำราบผีร้าย” เป็นต้น

ตารางที่ 4 องค์ประกอบที่ 3 “ภูมิปัญญาขวัญ คือ วิทยาศาสตร์พลังงานและสารเคมีแห่งความรักเพื่อการรักษาผู้ป่วยและจักระ พันธ์ร่างกาย”

ข้อคำถาม	น้ำหนักองค์ประกอบ
17. คลื่นเสียงและพลังจิตที่แรงดังสนั่น มีอิทธิพลต่อจิตวิญญาณที่ไม่ต้องการออกจากที่ชุมชน และเมื่อ วิญญาณดีเข้าประทับร่างทรง กูรู (ครู) ก็เปลี่ยนเสื้อผ้าให้เป็นสัญลักษณ์คาดเดาว่าเป็นบรรพบุรุษคนใด	0.624
19. กระบวนการระบบการแพทย์ทางจิตวิญญาณ พิธีเรียกขวัญ ไม่แตกต่างจากวิทยาศาสตร์การแพทย์ แผนปัจจุบัน เพราะมีขั้นตอนการบูชาครู การเข้าทรง (สวมเสื้อกาวน์) พิธีโบล (เหมือนการวินิจฉัยโรค) พิธีเรียกขวัญและทรงเจ้า (เหมือนการรักษาและแก้ไขโรคกรรม) เป็นต้น	0.661
15. ระบบการแพทย์ทางจิตวิญญาณในพิธีเรียกขวัญ นอกจากเรียกวิญญาณด้วยภาษาโบราณแล้ว ยัง เรียกด้วยภาษาท่าทางในศิลปะการป้องกันตัวและสมาธิบนความเคลื่อนไหวเพื่อสวมบทบาทตามตัว ละครที่มาประทับร่างทรง	0.593
20. การสื่อสารวิทยาศาสตร์สาธารณสุขในระบบพิธีการเรียกขวัญ นอกจากเรียกชุมนุมวิญญาณจาก 3 โลกแล้ว ยังสื่อสารความรู้และสืบทอดลำดับทายาททางการแพทย์เพื่อจิตอาสาอีกด้วย	0.593
18. การแก้ไขตามหลักการโรคกรรมในพิธีเรียกขวัญ จึงเน้นการสื่อสารให้เข้าถึงวิญญาณทั้ง 3 โลก เพื่อขอพร ขอขมาหรือไล่สิ่งร้ายออกไป เป็นต้น	0.582

16. ในกระบวนการระบบการแพทย์ พิธีเรียกขวัญนอกจากเป็นวิทยาศาสตร์การรักษาผู้อ่อนแอแล้ว ยังเป็นการสาธารณสุขชุมชนในรูปศิลปวัฒนธรรมที่กำหนดจารีตและบรรทัดฐานของสังคมนั้น ๆ ให้สงบ จนเป็นสิ่งแวดล้อมที่เอื้อประโยชน์แก่ผู้ป่วย	0.565
30. ชุมชนที่มีชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอื่น แต่ชาวบ้านยังอนุรักษ์ไว้ 2 วัฒนธรรม คือวัฒนธรรมการแพทย์สมัยใหม่ และวัฒนธรรมการแพทย์ทางจิตวิญญาณ ในพิธีเรียกขวัญ	0.557
29. วิทยาศาสตร์การแพทย์และการสาธารณสุขแผนปัจจุบัน ให้การรักษาอย่างเป็นนัยสำคัญ และมีเครื่องมือและวิชาการแพทย์ที่มีคุณภาพ เว้นแต่ผู้ป่วยรู้สึกไม่หายทุกข์ จึงหันไปพึ่งระบบการแพทย์ในพิธีเรียกขวัญและเข้าทรง	0.543
25. ในอดีต บุคคลจะได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้าเจ้าเมือง พระยา ฯลฯ จะต้องเคยฝึกและมีวิชาอาคม ฉะนั้น ในพิธีเรียกขวัญ มักนิยม เชิญบรรพบุรุษเหล่านั้นมาช่วยทำให้สังคมสงบ/สุขภาพ	0.519
21. ระบบการแพทย์ในพิธีเรียกขวัญ แบ่งการรักษาเป็น 3 แขนง คือ เวทนา สัญญา และวิญญาน จึงเน้นการรักษาที่ส่งเสริมและฟื้นฟูชีวิตอินทรีย์โดยเฉพาะ	0.672
50. พิธีกรรมการเรียกขวัญเป็นเครื่องมือสร้างมิตรภาพที่ยอดเยียม	0.599

จากตารางที่ 4 พบว่า องค์ประกอบที่ 3 เป็นองค์ประกอบที่บ่งบอกถึงตัวแปรในองค์ประกอบ 11 ตัวแปร มีน้ำหนักองค์ประกอบ อยู่ระหว่าง 0.519-0.672 โดยหลังการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจแล้วจะเห็นได้ว่า “คลื่นเสียงและพลังจิตที่แรงดังสนั่นมีอิทธิพลไถ่วิญญาณที่ไม่ต้องการออกจากที่ชุมชน และเมื่อวิญญาณดีเข้าประทับร่างทรง กูรู (ครู) ก็เปลี่ยนเสื้อผ้าให้เป็นสัญลักษณ์คาดเดาว่าเป็นบรรพบุรุษคนใด

ประกอบกับข้อมูลการสัมภาษณ์ อาทิ นิรมล เมธีสุกุล (2562, สัมภาษณ์) “กระบวนการระบบการแพทย์ทางจิตวิญญาณ พิธีเรียกขวัญ ไม่แตกต่างจากวิทยาศาสตร์การแพทย์แผนปัจจุบัน เพราะมีขั้นตอนการบูชาครู การเข้าทรง(สวมเสื้ออาว) พิธีโปล (เหมือนการวินิจฉัยโรค) พิธีเรียกขวัญและทรงเจ้า (เหมือนการรักษาและแก้ไขโรคกรรม) เป็นต้น นอกจากนี้ยังกล่าวว่า “กลุ่มชาติพันธุ์เขมร เป็นอีกกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่มากที่จังหวัดศรีสะเกษ เขารักษาพิธีกรรมต่าง ๆ ไว้หลากหลาย หนึ่งในนั้น คือ มะมีวัดที่สามารถรักษาโรคให้หายขาดได้ สังคมและวัฒนธรรมคนอีสาน มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ จึงได้กลายเป็นจุดกำเนิดวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่ ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพลังเหนือธรรมชาติ ยังคงสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน” เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่ององค์ประกอบภูมิปัญญา “ขวัญ” ที่สัมพันธ์กับการสื่อสารวิทยาศาสตร์สาธารณสุขในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ราชอาณาจักรไทย ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบภูมิปัญญา “ขวัญ” ที่สัมพันธ์กับการสื่อสารวิทยาศาสตร์สาธารณสุขในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของราชอาณาจักรไทย พบว่า องค์ประกอบภูมิปัญญา “ขวัญ” ที่สัมพันธ์กับการสื่อสารวิทยาศาสตร์สาธารณสุขในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ราชอาณาจักรไทย พบว่า ได้องค์ประกอบที่เหมาะสม 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบที่ 1 เป็นองค์ประกอบที่บ่งบอกถึงตัวแปรในองค์ประกอบ 21 ตัวแปร มี 21 ข้อ ประกอบด้วย ข้อคำถามที่ 39, 49, 36, 38, 42, 34, 48, 40, 32, 35, 46, 26, 33, 41, 31, 27, 47, 45, 24, 30 และ 44 มีน้ำหนักองค์ประกอบ อยู่ระหว่าง 0.519-0.664 ตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “ระบบเรียกขวัญหมุนเป็นวงจรของแรงดึงดูดแลผลักดัน 8 อย่าง ของชาตฺรฐีในการสื่อสารวิทยาศาสตร์สาธารณสุข”

2. องค์ประกอบที่ 2 เป็นองค์ประกอบที่บ่งบอกถึงตัวแปรในองค์ประกอบ 18 ตัวแปร มี 12 ข้อ ประกอบด้วย ข้อคำถามที่ 4, 1, 6, 13, 5, 7, 2, 12, 3, 10, 11 และ 14 มีน้ำหนักองค์ประกอบ อยู่ระหว่าง 0.505-0.680 ชื่อองค์ประกอบนี้ว่า

3. องค์ประกอบที่ 3 เป็นองค์ประกอบที่บ่งบอกถึงตัวแปรในองค์ประกอบ 11 ตัวแปร มี 11 ข้อ ประกอบด้วย ข้อคำถามที่ 21, 19, 17, 50, 20, 15, 18, 16, 30, 29 และ 25 มีน้ำหนักองค์ประกอบ อยู่ระหว่าง 0.519-0.672 ตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า “ภูมิปัญญาขวัญ คือ วิทยาศาสตร์พลังงานและสารเคมีแห่งความรักเพื่อการรักษาผู้ป่วยและจักระฟื้นฟูร่างกาย”

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่ององค์ประกอบภูมิปัญญา “ขวัญ” ที่สัมพันธ์กับการสื่อสารวิทยาศาสตร์สาธารณสุขในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ราชอาณาจักรไทย ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. องค์ประกอบที่ 1 “ระบบเรียกขวัญหมูนเป็นวงจรของแรงดึงดูดแลผลักดัน 8 อย่าง ของธาตุรู้ในการสื่อสารวิทยาศาสตร์สาธารณสุข” ระบบเรียกขวัญแบบนี้ กระบวนการเริ่มต้นด้วยการไหว้ครู เข้าทรงตามลำดับทายาทมะมวด ร่ายรำรอบเสาพิธีตาม จังหวะของดนตรีที่มีความเป็นองค์รวมต่อเนื่องและเป็นพลวัติ มีจังหวะเร่งเร้าขึ้นไปเรื่อย ๆ ตลอดคืน ผู้วิจัยเห็นว่า 1) จัดเป็น โปรแกรมสำเร็จรูปในรูปของพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาหลายพันปี 2) เป็นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปรับสภาพร่างกายและ จิตใจให้เกิดความสมบูรณ์ สมดุล 3) จัดเป็นสมาธิบนความเคลื่อนไหวอิกรูปแบบหนึ่ง 4) ร่างกายจะหลั่งฮอร์โมนเอนโดพรีนให้รู้สึก มีความสุขส่งผลให้เกิดการมีสุขภาพดี

2. องค์ประกอบที่ 2 “ยอดขวัญมีนัยยะสำคัญต่อการสาธารณสุข เพราะเป็นธรรมชาติ มองด้วยตาเปล่าไม่เห็น แต่รู้ว่ามี และมีอิทธิพลต่อสิ่งมีชีวิต” ผู้วิจัยเห็นว่า ธรรมชาติของขวัญหรือจิตมีลักษณะชอบส่งออก พุ่งชน ไม่อยู่นิ่ง ขวัญเป็นธรรมชาติฝ่าย นามธรรม จัดเป็นธาตุรู้ ขวัญมาคืออาการของคนที่มีสติ สุขภาพดีคืออาการที่กายกับจิตอยู่ด้วยกันอย่างลงตัว

3. องค์ประกอบที่ 3 “ภูมิปัญญาขวัญ คือ วิทยาศาสตร์พลังงานและสารเคมีแห่งความรักเพื่อการรักษาผู้ป่วยและจักระฟื้นฟู ร่างกาย” ผู้วิจัยเห็นว่า เครือข่ายมะมวด มีความรักความผูกพันกันแบบคนในคนในครอบครัวเดียวกัน.ในพิธีเรียกขวัญ กระบวนการ ต่าง ๆ จะมีสภาพแวดล้อมที่ให้ผู้ป่วยและทายาท ได้เห็นรูปทางตา เสียงทางหู กลิ่นทางจมูก รสทางลิ้น และสัมผัสทางกาย แล้ว ข้อมูลส่งไปรับรู้ทางโนวัญญาณ ซึ่งมโนวัญญาณนี้อยู่ตรงส่วนของสมองที่เรียกว่า Hypothalamus แล้ว Hypothalamus ก็ส่งไป ที่ต่อมฮอร์โมนที่เรียกว่า Pituitary gland แล้วสารออกซิโตซิน (Oxytocin) ก็หลั่งออกมาไปยังเซลล์เป้าหมาย

นอกจากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทั้ง 3 ข้อแล้ว จากการทบทวนวรรณกรรม การค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิและการ สังเกต ผู้วิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นพ้องต้องกันว่า สัญลักษณ์ขวัญ หรือ เลข “1” คล้ายคลึงสัญลักษณ์ “หยิน หยาง” ในลัทธิ เต๋าและอุณาโลมระหว่างคิ้วพระพุทธรูป เลข “1” หรือ “ขวัญ” น่าจะเป็นสัญลักษณ์ทางศาสนาโบราณที่เกี่ยวข้องกับ “ขวัญ” อีกประการหนึ่ง คือ เลข “1” หมายถึง การหมุนวน ลายที่มีการหมุนวนในมนุษย์ เช่น จอมขวัญบนหัว ลายกันหอยตามนิ้วมือ นิ้วเท้าเป็นลวดลายที่ธรรมชาติเป็นผู้สร้าง ลายขวัญจึงมีนัยสำคัญทางพีชนิยามของพุทธศาสนา ประการที่สอง ขวัญมีลักษณะ หมุนวนมีอยู่หลายจุดในร่างกายคล้ายจักระในศาสตร์โยคะของอินเดีย “ขวัญ” กับ “จักระ” คือ เรื่องเดียวกัน และประการที่สาม ขวัญ คือ พลังงานจากธาตุรู้ที่กำลังเคลื่อนที่ (ศุภวรรณ กรีน, 2564, น.3)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะที่นำไปใช้

การส่งเสริมและสนับสนุนภูมิปัญญา “ขวัญ” ที่สัมพันธ์กับการสื่อสารวิทยาศาสตร์สาธารณสุข 3 นโยบาย ได้แก่ นโยบาย ที่ 1 จัดทำคู่มือการสื่อสารวิทยาศาสตร์สาธารณสุข เรื่องระบบการเรียกขวัญหมูนเป็นวงจรของแรงดึงดูด 8 อย่าง นโยบายที่ 2 ให้ ความรู้การป้องกัน ส่งเสริม รักษา และฟื้นฟูให้ยอดขวัญสถิตตั้งมั่นในกาย โดยผ่านการฝึกสมาธิหรือวิปัสสนา และนโยบายที่ 3

จัดการความรู้ในโรงเรียนและหน่วยงานสาธารณสุข ว่า (1) ภูมิปัญญาขวัญ คือ วิทยาศาสตร์พลังงาน (2) ภูมิปัญญาขวัญ คือ วิทยาศาสตร์ และ (3) ภูมิปัญญาขวัญ คือ สารเคมีแห่งความรัก

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิเคราะห์องค์ประกอบภูมิปัญญา “ขวัญ” ในครั้งนี้ เป็นการบุกเบิกที่จะต่อยอดเพื่ออธิบายภูมิปัญญาไทโบราณที่สืบทอดกันมาหลายพันปี จึงมีความเป็นอัตวิสัยอยู่มาก เพื่อให้เห็นเป็นภววิสัย เสนอแนะให้น้องประกอบทั้ง 3 ข้อ ไปต่อยอดโดยการวิจัยแนวทางอื่น ๆ เช่น วิจัยปฏิบัติการ วิจัยกึ่งทดลอง เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้เกี่ยวข้องในการวิจัยเรื่องทุกท่าน ที่มีส่วนให้การดำเนินการทุกขั้นตอนตั้งแต่การเรียนการสอนในหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 8 ท่าน และอีกหลายท่านที่ได้ให้ข้อมูลอันเป็นความรู้ รวมทั้งรายการสารคดีทางสื่ออินเทอร์เน็ตที่ให้ข้อมูลอันเป็นสาระสำคัญในการทำวิจัย ตลอดจน ขอพระคุณบุคลากรภาครัฐในอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ที่อำนวยความสะดวกเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบสอบถาม และขอบคุณสมาชิกในครอบครัว ญาติมิตร ที่เป็นกำลังใจช่วยเหลือทั้งทางตรงและทางอ้อม

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2563). *ขวัญคืออะไร ใครรู้บ้าง*. สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2565, จาก http://www.culture.go.th/culture_th/ewt_news.php?nid=5069&filename=index
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ. (2545). *คู่มือชุมชน*. กรุงเทพฯ: บริษัท ดีไซน์ พลินี เสริมสินสิริ. (2546). *จากสุขภาพทางจิตวิญญาณสู่สุขภาพทางปัญญา*. กรุงเทพฯ: อุษาการพิมพ์
- ศุภวรรณ กรีน. (2563). *ก่อนอวิชชา*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
- อัญญา ภาณุรัตน์. (2555). *เศรษฐกิจและนิเวศวิทยาสิ่งแวดล้อม: ขาดทุนคือกำไร*. สุรินทร์: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
- Kroeber, Alfred and Clyde, Kluckhohn. (1963). *Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions*. New York: Vintage.
- E. E. Evans-Pritchard. (1965). *Theories of Primitive Religion*. Oxford: Clarendon Press
- Gait, Sir Edward. (2004). *History of Assam*. (7th Edition). Guwahati: Aman Udyog Private.
- Songsak Titrassamee. (2014). *Bai Sri Su Khwan: Spirit Blessing in North-eastern Thailand*. Retrieved August 25, 2017, from <http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ach/article/download/>
- Winslow. (1920). *The Untilled Fields of Public Health*. Geneva: World Health Organization. Retrieved August 25, from <https://archive.org/details/>

บุคลากรกรม

- เกสร สุวรรณภู (ผู้ให้สัมภาษณ์). ทรวง ศรีมันตะ (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่ จังหวัดสุรินทร์. เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2561.
- ยศ ถาวรพัฒน์ (ผู้ให้สัมภาษณ์). ทรวง ศรีมันตะ (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่ จังหวัดสุรินทร์. เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2560.
- ลลิตา พรหมลิก (ผู้ให้สัมภาษณ์). ทรวง ศรีมันตะ (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่ จังหวัดสุรินทร์. เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2560.
- นิรมล เมธีสุกุล (ผู้ให้สัมภาษณ์). ทรวง ศรีมันตะ (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่ จังหวัดสุรินทร์. เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2562.